

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

Стаття розкриває зміст і структуру іншомовної професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління. У статті проаналізовано сутність понять “професійна компетентність” та “іншомовна професійна компетентність”. На основі науково-педагогічного аналізу встановлено, що структура ІПК включає мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти.

Ключові слова: професійна компетентність, іншомовна професійна компетентність, компетентнісний підхід, магістр військового управління, ВВНЗ, структура ІПК.

Статья раскрывает содержание и структуру иноязычной профессиональной компетентности будущих магистров военного управления. В статье предоставлен анализ понятий “профессиональная компетентность”, “иноязычная профессиональная компетентность”. На основании научно-педагогического анали за было определено, что в структуру ИПК входит мотивационно-целевой, когнитивный, операционный, а также рефлексивный компоненты.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, иноязычная профессиональная компетентность, компетентностный подход, магистр военного управления, высшее военное учебное заведение, структура ИПК.

Постановка проблеми. Розвиток Збройних Сил України (ЗСУ), їх зростаюча потреба у покращенні міжнародної співпраці та зв'язків із європейськими та іншими країнами світу визначають необхідність у формуванні іншомовної професійної компетентності слухачів вищих військових навчальних закладів.

Ефективність забезпечення міжнародного військового співробітництва, значною мірою залежить від рівня володіння іноземною мовою військових фахівців. Сучасне суспільство потребує високваліфікованих військових спеціалістів, готових успішно застосовувати на практиці свої знання з іноземної мови і тим самим гідно представляти інтереси України на міжнародній арені.

Підвищення статусу іноземної мови як засобу міжкультурного та професійного спілкування, підвищення вимог до випускників вищих військових навчальних закладів щодо рівня володіння іншомовною професійною компетентністю, у зв'язку з необхідністю взаємодіяти в межах компетенції з дипломатичними (військовими) представництвами іноземних держав в Україні та за кордоном без залучення перекладачів, вказують на необхідність підвищення якості вищої освіти. Випускники ВВНЗ мають бути здатними до творчого застосування фахових знань із іноземної мови під час іншомовного

спілкування зі спеціалістами іноземних країн, а також успішно виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного середовища.

На сьогодні існує велика кількість досліджень, присвячених визначенню сутності та змісту таких понять як “професійна компетентність” та “іншомовна професійна компетентність” [1; 2; 3; 7; 9]. Але у науковій літературі як “професійна компетентність”, так і “іншомовна професійна компетентність” не знайшли достатнього системно-цілісного опису. І як результат, у науці відсутній однозначний підхід до визначення цих понять.

Відповідно до вищезазначеного *мета* статті полягає у теоретичному обґрунтуванні змісту та структури іншомовної професійної компетентності, значущості її формування для майбутніх магістрів військового управління. Відповідно до мети визначено такі **завдання**: 1. З'ясувати сутність та зміст понять “професійна компетентність” та “іншомовна професійна компетентність”. 2. Проаналізувати основні підходи до визначення структури іншомовної професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу.

Підготовка сучасного військового фахівця повинна відповідати потребам суспільства, що передбачають: високий професіоналізм в обраній військовій сфері; готовність брати

на себе відповідальність; інноваційний та системний стиль мислення і готовність до змін. Офіцер повинен мати високі духовні й моральні ідеали та переконання, високу політичну, правову та економічну культуру. Такого результату можна досягти завдяки реалізації компетентнісного підходу, що передбачає усвідомлення своїх спонукань до діяльності, прагнень і ціннісних орієнтацій, мотивів, уявлень про свої соціально-професійні ролі; аналіз та оцінку своїх особистісних якостей, знань, умінь та навичок; регулювання на цій основі свого саморозвитку і власної діяльності [4; 10].

Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення іноземної мови у ВНЗ дає змогу успішно сформулювати у майбутніх магістрів військового управління іншомовну професійну компетентність. Проблема формування професійної компетентності фахівця будь-якої галузі досліджується вченими у межах багатьох наукових дисциплін: соціології, культурології, психології, історії, філософії, педагогіки тощо. Тому розгляд цієї багатогранної проблеми передбачає здійснення теоретичного аналізу на межі великої кількості наукових дисциплін.

На сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення поняття “професійна компетентність”. Учені визначають професійну компетентність як єдність психічних якостей, які дають можливість діяти самостійно та відповідально, володіння людиною навичками та вміннями виконання трудових функцій [3; 5; 6]; як результат розвитку особистості [4].

Професійна компетентність особистості – складне системне утворення, основними елементами якого є підсистема професійних знань як логічна системна інформація, зафіксована у свідомості [3]; підсистема професійних умінь як психічних утворень, що полягають у засвоєнні людиною способів і технік професійної діяльності [7]; підсистема професійних навичок – дії, сформовані в процесі повторення певних операцій і доведені до автоматизму [1]; підсистема морально-ціннісних позицій як сукупність сформованих установок і орієнтацій, ставлення та оцінок внутрішнього й навколишнього досвіду, реальності, які визначають характер професійної діяльності та поведінки фахівця [9]; підсистема індивідуально-

психологічних особливостей фахівця – поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які визначають індивідуальність, стиль професійної діяльності, поведінки і виявляються у професійних якостях особистості, які зумовлюють потребу фахівця в постійному саморозвитку, творчості та самовдосконаленні [5].

Професійну компетентність можна розглядати з чотирьох позицій: поєднання вмінь, навичок поведінки та дій у межах певної діяльності [5]; поєднання знань, умінь навичок у професійній діяльності без критеріїв оцінювання; поєднання тих самих елементів, але із застосуванням стандартів [3]; поєднання здібностей та особистісних якостей людини [6]. У свою чергу, під професійною компетентністю А. Хуторський розуміє сукупність ключових, базових і спеціальних компетентностей. Ключові компетентності – загальні здатності, необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов’язані з успіхом особистості. Базові компетентності відображають специфіку педагогічної діяльності в межах вимог до системи освіти. Спеціальні компетентності, на думку вченого, відображають специфіку конкретної предметної й надпредметної сфери професійної діяльності. Для визначення змісту кожної із компетентностей необхідно розкрити структуру обумовлену їх спільними функціями та роллю в освіті [11].

А. Маркова [цит. за 2], розглядаючи професійну компетентність, у науковій праці “Психологія професіоналізму” виокремила наступні її види: спеціальна компетентність (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток); соціальна компетентність (володіння спільною (груповою) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці); особистісна компетентність (володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна компетентність (володіння

прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, невідкладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю).

У свою чергу, американський учений Дж. Старк вважає, що професійна компетентність формується лише у взаємозв'язку із соціальними настановами фахівця, а саме: професійною ідентичністю – прийняття професійних норм і відповідальності через процес професійної соціалізації; професійною етикою – опанування етичних норм професії; конкурентоспроможністю – здатність до ефективної професійної діяльності в структурі ринкових відносин; прагненням до наукового удосконалення – необхідність отримати нові знання через дослідницьку діяльність; мотивацією до продовження освіти – потреба в постійному професійному самовдосконаленні відповідно до вимог сучасності [12].

Отже, за результатами теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з порушеного питання нами встановлено, що професійна компетентність є інтегративною характеристикою людини, заснованою на особистісному (опанування комплексу особистих якостей) та діяльнісному (освоєння різних моделей поведінки) досвіді і надає їй змогу ефективно діяти в галузі, яка стосується її компетенції (певна галузь застосування).

Сьогодні іншомовна професійна компетентність все більше привертає увагу сучасних дослідників. Учені зазначають, що іншомовна професійна компетентність – це багатогранне явище, яке має певну структуру, професійну спрямованість [1; 3; 6]. Але не зважаючи на велику кількість наукових праць, слід зауважити, що ця проблема досліджується частково й тому висвітлюється неповно. Зокрема, іншомовну професійну компетентність майбутнього фахівця можна розглядати як: здатність здійснювати міжкультурне професійно спрямоване спілкування; здатність взаємодіяти з носіями іншої культури, беручи до уваги національні цінності, норми та уявлення; здатність створювати позитивний настрій спілкування для комунікантів; здатність вибрати

комунікативно цілеспрямовані способи вербальної та невербальної поведінки на основі знань про науку і культуру інших народів у межах полілогу культур [4; 5; 6; 7; 8]; результат затрачених зусиль, спрямованих на формування таких іншомовних знань і вмінь, які відображають лінгвістичний, професійно-контекстуальний, психологічний, соціальний та ситуативний стан мови як засобу професійного спілкування та особистісного спілкування [11]; сформовану в процесі навчання іноземної мови здатність вільно і адекватно до умов соціально-рольових ситуацій професійної діяльності розуміти й зумовлювати відповідні мовленнєві висловлювання згідно з теоретичними положеннями і знаннями, що виконують інформаційно-комунікативну функцію, а також практичні вміння та навички, які забезпечують перцептивно-комунікативну та інтеракційно-комунікативну функції спілкування за допомогою засобів іноземної мови [9]; володіння індивідом необхідною сумою знань, умінь і навичок, що визначають ступінь сформованості його професійної діяльності, стилю професійного спілкування та його особистості як носія визначених цінностей, ідеалів і професійної свідомості [4].

Кінцевою метою іншомовної освіти є іншомовна професійна компетентність, яка являє собою сукупність окремих компетенцій і яка дозволяє на основі автономного пошуку і використання інформації іноземною мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності здійснювати свою професійну діяльність, підвищуючи її ефективність і тим самим створюючи передмови для професійного і кар'єрного зростання особистості [10].

Формування іншомовної професійної компетентності – одне із важливих завдань виховання повноцінної мовної особистості в умовах університетської освіти. Іншомовна компетентність не є простою сукупністю знань, умінь, навичок, однак, як результат навчального процесу, вона відображає взаємодію іншомовних знань, умінь і ціннісних відношень особистості [1; 5; 6], здатність майбутнього випускника ВНЗ діяти у режимі вторинної мовної особистості у професійно спрямованій ситуації спілкування з фахівцями з інших

країн, готовність до здійснення міжкультурної професійної взаємодії у полікультурному просторі в умовах міжнародної мобільності та інтеграції тощо.

Сучасні американські дослідники М. Кенел і М. Свейн виокремлюють чотири компоненти-компетенції в моделі іншомовної компетентності: граматичну компетенцію – рівень за своєння комунікантом граматичного коду, включаючи словниковий запас, правила правопису і вимови, словотворення і побудови речень; соціолінгвістичну компетенцію – уміння доречно використовувати і розуміти граматичні форми у різних соціолінгвістичних контекстах для виконання окремих комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації тощо); дискурсивну компетенцію, або компетенцію висловлювання – здатність поєднувати окремі речення у зв'язне повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різні синтаксичні і семантичні засоби; стратегічну компетенцію – здатність використовувати вербальні і невербальні засоби при загрозі зриву комунікації у випадку “недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів” [12].

Серед вітчизняних дослідників іншомовну компетентність найбільш часто розглядають як: сформованість комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними, представлених функціональним, рефлексивним та мотиваційним компонентам [2; 3; 7; 8]; результат професійної підготовки, готовність до іншомовної діяльності в різних сферах відповідно до пріоритетів самої особистості [8; 10].

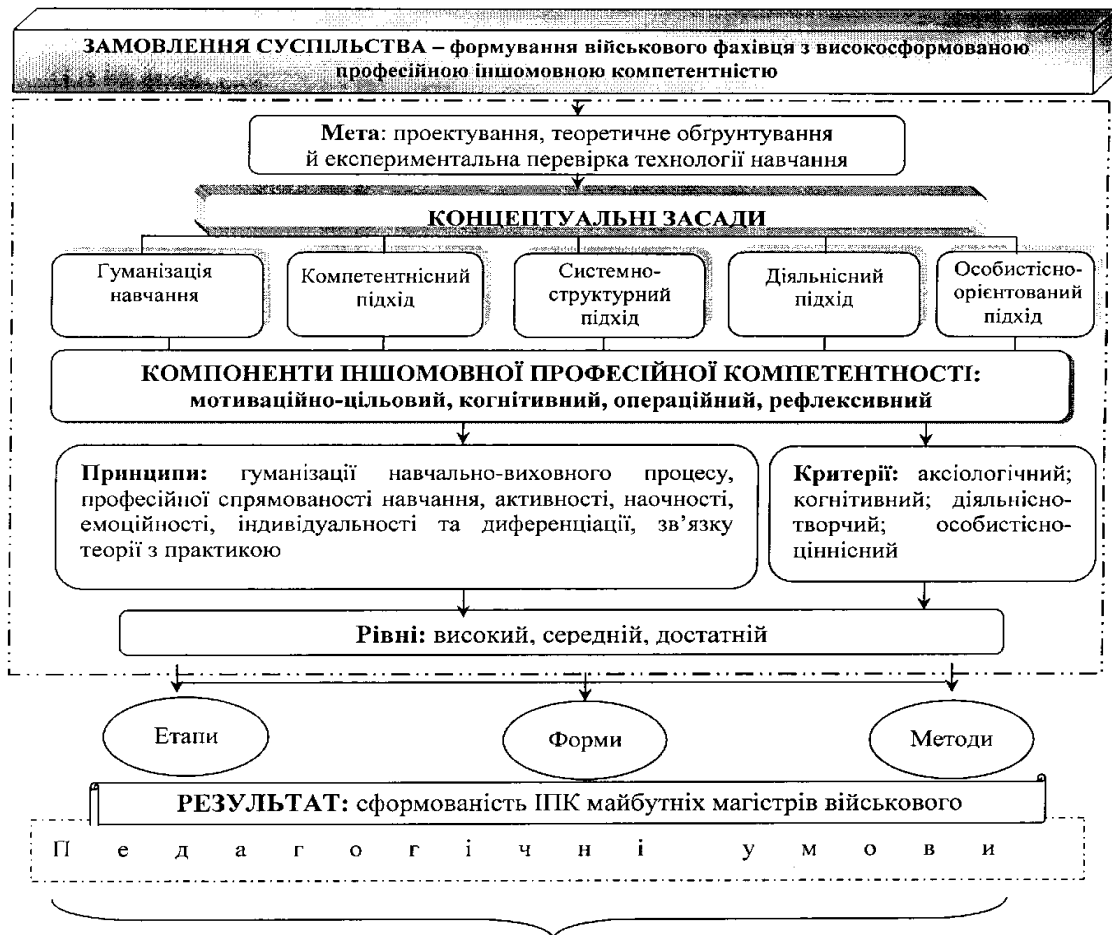
Технологічна складова формування іншомовної професійної компетентності військових фахівців передбачає визначення її структури та компонентів. Спираючись на наукові дослідження у системі вищої військової освіти та результати власних

наукових розвідок, на нашу думку, така структура має містити мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний та контрольний-оцінний компонентів [3; 4; 7 та ін.].

Мотиваційно-ціннісний компонент структури формування іншомовної компетентності містить мотиви, цілі, потреби, ціннісні орієнтації особистості, а також систему мотивів професійної діяльності. *Когнітивний компонент* становить собою систему знань засвоєних у вищому навчальному закладі з урахуванням їх глибини, обсягу, стилю мислення, етичних норм, соціальних функцій фахівця. *Комунікативний компонент* охоплює уміння ясно і чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну та емоційну інформацію, встановлювати міжособистісні зв'язки, погоджувати свої дії з колегами, обирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організувати і підтримувати діалог іноземною мовою. *Контрольно-оцінний компонент* іншомовної компетентності виявляється в умінні самостійно контролювати результати своєї діяльності й рівень власного розвитку.

Відтак, можна зробити висновок, що іншомовна професійна компетентність майбутніх магістрів військового управління – інтегративне особистісно-професійне утворення, з певним рівнем мовної освіти, яке реалізується у психологічній готовності на певній основі до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовної культури та забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем.

Отже, на нашу думку, для дослідження та формування іншомовної професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління доцільно розробити модель, в структурі якої мають бути мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти (рис.1).

Рис. 1. Модель формування іншомовної професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління

Мотиваційно-цільовий компонент відіграє важливу роль в структурі формування іншомовної професійної компетентності, оскільки мотив – це рушійна сила будь-якої дії. Основою мотивів є різноманітні потреби. За формою відображення змісту цих потреб як і мотивів можуть виступати почуття, уявлення, думки, поняття, ідеї, моральні ідеали, прагнення, мотиваційні установки, переживання тощо. Свідома дія слухача (курсанта) завжди спрямована на певну мету, а мотиви та цілі діяльності щільно пов'язані між собою.

Когнітивний компонент – це сукупність знань, умінь і навичок з іноземної мови, які необхідні офіцеру для продуктивної професійної діяльності в умовах іншомовного середовища, а також це здатність адаптувати навчальну інформацію до умов професійних ситуацій.

Операційний компонент передбачає: оперування військовим фахівцем набутими знаннями; уміння використовувати іноземні джерела для обробки інформації з метою створення аналітично-інформаційних довідок.

Цей компонент визначається глибиною та обсягом отриманих знань.

Рефлексивний компонент. Вміння рефлексувати – це сукупність таких компонентів як: контроль своїх дій; контроль логіки розгортання своєї думки; визначення послідовності та ієрархії етапів пізнавальної діяльності, спираючись на рефлексію над досвідом своєї минулої діяльності шляхом пошуку її основ, смислу; вміння бачити суперечність, яка і є причиною розвитку думки; реалізація діалектичного підходу щодо аналізу ситуації; перетворення пояснення про об'єкт спостереження, чи явище, що аналізується у відповідності до цілей та умов; використання теоретичних методів пізнання з метою аналізу знання, його структури і змісту.

ВИСНОВКИ Отже, за результатами теоретичного аналізу нами встановлено, що професійна компетентність є інтегративною характеристикою людини, заснованою на особистісному та діяльнісному досвіді і надає їй змогу ефективно діяти в галузі, яка стосується її компетенції. У свою чергу, іншомовна професійна компетентність майбутніх магістрів військового управління –

це інтегративне особистісно-професійне утворення, з певним рівнем мовної освіти, яке реалізується в психологічній готовності на певній основі до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовної культури та забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем.

Проаналізувавши різні підходи до визначення структури іншомовної професійної

компетентності, нами було визначено основні її компоненти, а саме: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційний та рефлексивний. Результатом реалізації вище зазначених компонентів має бути військовий фахівець зі сформованою іншомовною професійною компетентністю, який буде здатний успішно виконувати професійну діяльність з використанням засобів іноземної мови та/або в умовах іншомовного середовища.

Література

1. **Бібік**, Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / За заг. редакцією О.В. Овчарука – К. : К.І.С., 2004. – С. 47 – 52.
2. **Борова**, Т.А. Формування іншомовної компетентності в майбутніх економістів як чинник підвищення якості їхньої професійної підготовки. [Електронний ресурс] / Т.А. Борова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Вип. 28. – С. 448-455. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pfto_2013_28_70.pdf
3. **Микитенко**, Н.О. Теоретичні основи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей [Текст] : монографія / Н. Микитенко. – Тернопіль : ТНПУ, 2011. – 383 с.
4. **Осьодло**, В. І. Психологічні умови розвитку суб'єктності офіцера / В. І. Осьодло // Військова освіта: Зб. наукових праць НУОУ. – 2012. – № 1 (25). – С. 175 – 182.
5. **Петрова**, А.І. Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Петрова Анастасія Іванівна; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2009. – 267 с.
6. **Правдівляний**, М.Г. Формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / М.Г. Правдівляний; Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2006. – 20 с.
7. **Рибінська**, Ю.А. Методичні основи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів засобами креативного перекладу [Текст] : [монографія] / Юлія Рибінська ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К. : Астон, 2013. – 299 с.
8. **Секрет**, І. В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення / І. В. Секрет // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 2. – С. 312.
9. **Тинкалюк**, О. Сутність і структура іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів / О. Тинкалюк // Вісник Львів. Ун-ту. Серія педагогічна. Вип. 24 – Львів, 2008. – С. 53 – 63.
10. **Телелим**, В.М. Моніторинг в системі військової освіти / В.М.Телелим, Ю.І.Приходько // Збірник наукових праць “Військова освіта” Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2014. – № 1 (29). – С.4 – 13.
11. **Хуторской**, А. В. Ключ вне компетенции как компонент личностно-ориентировочной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Учебник в обновляющейся школе. Сборник научных трудов. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С. 135-157.
12. **Canal**, M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London: Longman, 1983. – P. 2-27.

Galkina V. D., graduate student

FEATURES AND STRUCTURE OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE MILITARY MASTERS

The article deals with the reasoning of features and structure of professional foreign language competence of future military masters. The article states that professional competence is a person's integrative feature, which helps him to act effectively within his professional field. It is also mentioned that professional foreign language competence of military masters is integrative personal and professional entity, with a certain level of language knowledge. The entity is realized in the master's psychological preparedness to conduct professional activities successfully with the help of foreign language means. The article also presents the information concerning the structure of professional foreign language competence. According to the article, there is a conative-objective component as well as cognitive, operational and reflexive components in the structure of professional foreign language competence of future military masters.

Key words: professional competence, professional foreign language competence, competence approach, military master, higher military education establishment, structure of professional foreign language competence.